

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Pirkkalainen, Päivi; Toivanen, Mari; Bauvois, Gwenaëlle; Eskelinen, Viivi

Title: Erikoisjulkaisu : Näkökulmia Ukrainan sodan aiheuttamaan pakolaisuuteen

Year: 2022

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja, 2022

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Pirkkalainen, P., Toivanen, M., Bauvois, G., & Eskelinen, V. (2022, 31.5.2022). Erikoisjulkaisu : Näkökulmia Ukrainan sodan aiheuttamaan pakolaisuuteen . Liikkeessä yli rajojen. <https://liikkeessaylirajojen.fi/erikoisjulkaisu-nakokulmia-ukrainan-sodan-aiheuttamaan-pakolaisuuteen/>

Erikoisjulkaisu: Näkökulmia Ukrainan sodan aiheuttamaan pakolaisuuteen

2022-05-31

Photo by Gayatri Malhotra on Unsplash

Lukuaika: 4 min.

Kirjoittajat: [Päivi Pirkkalainen](#), [Mari Toivanen](#), [Gwenaëlle Bauvois](#) & [Viivi Eskelinen](#)

Venäjä hyökkäsi Ukrainaan tämän vuoden helmikuun 24. päivänä. Tällöin ensimmäisistä maan sisäisesti kodeistaan pakenneista ja maan rajojen ulkopuolelle pakoon lähteneistä ihmisistä muodostunut pakkomuuttoliike on kasvanut kaikkineen nyt yli kuuteen miljoonaan Ukrainan rajan ylittäneeseen pakolaiseen ([UNHCR](#), tilanne 23.5.2022).

Tämän teemanumeron taustalla on halumme ymmärtää paremmin Ukrainan sodan aiheuttamaa pakolaisuutta sekä toisaalta tarkastella sitä aikaisemman aiheeseen liittyvän tutkimustiedon pohjalta. Tavoitteenamme oli koota yhteen maahanmuuton ja pakolaisuuden tematiikkaan erikoistuneilta tutkijoilta erilaisia näkökulmia liittyen Ukrainan sotaan ja sen synnyttämään pakolaisuuteen. Pohjustaaksemme seitsemää eri

näkökulmatekstiä, pohdimme ensin lyhyesti Ukrainan sodan synnyttämiä reaktioita sekä rajojen politiikkaa.

Ukrainan sota on johtanut monilla tavoin yhteiskuntien mobilisoitumiseen

Heti Venäjän Ukrainaan hyökkäyksen jälkeen reaktiot läpi poliittisen puoluekentän vaihtelivat järkytyksestä hyökkäyksen jyrkkään tuomitsemiseen. Poliittiset reaktiot valtion johtajista rivikansanedustajiin eri EU-maissa ovat olleet melko yhteneväisiä ja monissa maissa järjestäytyttiin nopealla aikataululla tukemaan Ukrainaa ja Ukrainasta saapuvia pakolaisia. EU:n historiallinen päätös aktivoida tilapäisen suojelun direktiivi tehtiin poikkeuksellisen nopeasti ja laajassa poliittisessa yhteisymmärryksessä. Sen tarkoituksena on tarjota tilapäisen suojelun status sotaa pakeneville ukrainalaisille. Toukokuun 24. päivään mennessä yli 21 500 ukrainalaista on saanut tilapäisen suojelun statuksen Suomessa ([Migri, 2022](#)).

EU maiden kansalaiset ovat vastaanottaneet ukrainalaisia pakolaisia vieraanvaraisesti. Myös ukrainalainen diasporayhteisö eri maissa on mobilisoitunut monin tavoin, muun muassa järjestämällä keräyksiä ja mielenosoituksia. Järjestökenttä eri maissa on aktivoitunut ja kerännyt huomattavia summia humanitääriseen apuun ja pakolaisten tukemiseen. Suomessa toimivat avustusjärjestöt olivat keränneet katastrofiapua Ukrainaan yli 53 miljoonaa euroa pääsiäiseen mennessä ([YLE, 2022](#)).

Ukrainan sota on saanut myös huomattavan paljon medianäkyvyyttä. Se on ollut viime kuukausina kiistämättä uutisten ykkösaihe kahden viime vuoden koronakyllästyttämien otsikoiden jälkeen. Mediahuomion kohteeksi on noussut myös informaatioisota, ja konfliktia on ehditty jo nimetä ensimmäiseksi TikTok-sodaksi.

Ukrainan sodan aikaansaamia muuttoliikkeitä tullaan varmasti tarkastelemaan laajasti tutkimuksen kautta tulevina vuosina. Tutkimukset tulevat tarjoamaan havaintoja yhteiskunnallisesta liikehdinnästä Euroopassa, jonka Ukrainan sota ja sen synnyttämä pakolaisuus aiheuttavat. Tutkimusaiheisiin tulevat todennäköisesti kuulumaan – tämän teemanumeron aiheiden lailla –

myös Ukrainan pakolaisten kohtaama vastaanotto, diasporayhteisön toiminta sotaa vastaan, eurooppalaisen maahanmuuton hallinta ja poliittisten puolueiden reaktiot sekä kansalaisyhteiskunnan ja kansalaisten omaehtoinen toiminta pakolaiskriisissä.

Rajojen politiikka

Aikaisempi tutkimus on osoittanut kuinka pakolaisuuteen liittyvät ilmiöt tekevät näkyväksi erilaisia maantieteellisiä, poliittisia, symbolisia ja juridisia rajoja. Rajojen politiikka on läsnä kouriintuntuvasti Ukrainan sodassa. Maantieteellinen rajanveto näkyy Venäjän aluevaltauksissa Itä-Ukrainan alueella, ja poliittisia rajoja luodaan uusiksi Naton laajenemisen kautta Pohjois-Eurooppaan. Rajojen politiikka näkyy myös väliaikaisen tilapäisen suojelun statuksen myöntämisessä.

Ukrainan sota on saanut aikaiseksi valtavan solidaarisuusvyöryn, jolle on vaikea löytää vertailukohtaa lähihistoriasta. On kuitenkin esitetty huolia siitä, jakautuuko pakolaisten vastaanottojärjestelmä kahtia niin, että ukrainalaisille taataan suojelua ja mahdollisuus uuden elämän alkuun EU-maissa samalla kun EU:n ulkopuolelta sotia pakenevat turvapaikanhakijat tiukentuneiden turvapaikka kriteerien vuoksi joutuvat pitkäkestoisiin ja epävarmoin turvapaikkaprosesseihin, joiden päätöksistä ei ole takeita.

Toisaalta raportoidut havainnot Puolan rajalta Ukrainan sodan syttymisen jälkeen, jossa Ukrainasta pakenevia kolmannen maan kansalaisia erotellaan toisaalle tiukempaan rajakontrolliin myös kertovat omaa karua tarinaansa rajojen politiikasta ja siitä, kenellä katsotaan olevan (etu) oikeus turvan hakemiseen ([BBC, 2022](#)).

Muun muassa Perussuomalaisen puheenjohtajan lausumat ([HS 2022](#)) ukrainalaisista "oikeista" pakolaisista ja Euroopan ulkopuolelta tulleista "elintasopakolaisista" ja toisaalta näiden ryhmien vastakkainasettaminen resurssien jaossa, on omiaan luomaan mielikuvaa siitä, että pakolaisten oikeudet ja solidaarisuus olisivat nollasummapieliä.

Nämä kaikki yllämainitut asiat herättävät kysymyksiä yhdenvertaisuudesta ja rasismista. Tästä syystä haluammekin tuoda esille tämän teemanumeron puitteissa niin havaintoja yhteiskunnan mobilisaatiosta Ukrainan sodan kontekstissa kuin myös näkökulmia siihen liittyvään rajojen politiikkaan.

Teemanumeron esittely

Ukrainalaisten pakolaisten muuttoliike, saapuminen Suomeen ja niihin liittyvät poliittiset päätökset ovat niin tuoreita ilmiöitä, että valmiita tieteellisiä julkaisuja aihepiiristä vielä tuskin on kovin montaa. Vaikka tämän teemanumeron kirjoitukset yhtä lukuun ottamatta eivät pohjautukaan Ukrainan pakolaisten parissa tehtyyn empiiriseen aineistonkeruuseen, reflektoidimme tämänhetkistä tilannetta aikaisemman tutkimustiedon pohjalta. Tähän teemanumeroon kirjoittaneilla tutkijoilla on kokemusta vuosien, jopa vuosikymmenien ajalta oman tutkimuksensa kautta Eurooppaan suuntautuneista muuttoliikkeistä, joiden tuloksiin nyt käsillä olevaa muuttoliikettä on voitu reflektoida.

Teemanumeron teksteissä tuodaan esiin yhtäältä pakolaisuuden kokemuksen universaalia luonnetta, mutta toisaalta havainnollistetaan sitä, miten eri puolilta maailmaa Eurooppaan saapuvien pakolaisten vastaanotto ja rajojen politiikka eroavat riippuen siitä, mistä ihmiset tulevat ja millaista konfliktia he pakenevat. Pyrimme tutkimusfaktojen lisäksi myös tuomaan esiin Ukrainan sodan herättämiä tunteita.

Teemanumeron aloittaa Ukrainasta kotoisin olevan tutkijan teksti, jossa hän tuo esille omia kokemuksiaan ja reflektoi ukrainalaisten yhteisön mobilisaatiota Ruotsissa heti Venäjän hyökkäyksen jälkeen. Teemanumeron ensimmäisessä tekstissä *New forms of solidarity with Ukraine*

across diasporas in Sweden Ruotsissa asuva tutkija Sofiya Voytiv jakaa henkilökohtaisen kokemuksensa sodan alusta ja diasporan liikehdinnästä sotaa vastaan.

Teemanumeron toisessa tekstissä *Tuhottujen kerrostalojen sadat ontot silmät tuijottavat meitä* mediaan ja maahanmuuttoon erikoistunut tutkija Karina Horsti kuvaa, miten sodan alun mediassa esitetyt kuvat pommitetuista kerrostaloista välittävät tunnetta normaalin elämän ja kotien tuhoutumisesta – kokemuksista, jotka yhdistävät pakolaisia eri paikoissa ja eri aikoina.

Teemanumeron kolmannessa tekstissä *Ukrainan sotaa pakenevat – keistä ei puhuta ja ketkä on suljettu pois tilapäisen suojelun asemasta?* pakolaisuutta eri konteksteissa ja maissa tutkinut Eveliina Lyytinen avaa Ukrainasta sotaa pakenevien ihmisten moninaisuutta ja pohtii, miten millaisia eriarvoisuuksia muuttoliikkeisiin liittyy.

Teemanumeron neljännessä tekstissä *Kaksi ”pakolaiskriisiä” ja suojelun rajat* turvapaikkapäätöksentekoon ja turvapaikka-aktivismiin erikoistunut tutkija Erna Bodström analysoi kahta 2000-luvun Euroopassa nähtyä suurta ”pakolaiskriisiä” ja niiden eroja fyysisten, hallinnollisten, kulttuuristen ja kielellisten rajojen avulla.

Viidennessä tekstissä *Kansalaisyhteiskunnan korvaamaton rooli pakolaisten vastaanotossa* kansalaisosallistumiseen ja maahanmuuttoaktivismiin perehtynyt tutkija Päivi Pirkkalainen reflektoi vuoden 2015 ”pakolaiskriisin” jälkeistä suomalaisen kansalaisyhteiskunnan roolia turvapaikanhakijoiden vastaanottamisessa nyt käsillä olevaan tilanteeseen.

Kuudennessä tekstissä *(Ukrainian) diaspora can play an important role during and after the conflict* diasporan yllirajaiseen toimintaan ja sen vaikutukseen niin kehitystyön ja konfliktin jälkeisessä jälleenrakentamisessa erikoistuneet tutkijat Elise Feron ja Mari Toivanen käsittelevät aikaisempaan tutkimustietoon pohjautuen diasporan roolia konfliktin aikana sekä kotimaan jälleenrakennuksessa.

Teemanumeron päättää teksti *(Good) Refugees Welcome! European far-right response to the Ukrainian refugee crisis*, jossa äärioikeistoa, oikeistopopulismia ja maahanmuuttovastaista retoriikkaa käsitellyt tutkija Gwenaëlle Bauvois tarkastelee muutoksia äärioikeistopoliitikkojen kannanotoissa maahanmuuttoon liittyen sodan alkamisen jälkeen.

Avoin ja vieraanvarainen vastaanotto ja solidaarisuus Ukrainasta saapuvia pakolaisia kohtaan on hienoa ja sen jatkuminen on erittäin tärkeää. Tällä teemanumerolla haluamme osoittaa solidaarisuutta Ukrainalle ja kaikille sieltä pakeneville ihmisille, ja samalla myös kaikille maailman sotia ja konflikteja pakeneville ihmisille. Meille solidaarisuus ei ole nollasummapeliä. Toivomme, että jatkossa vastakkainasettelun sijaan Ukrainan pakolaisia kohtaan suunnattu solidaarisuus voisi laajentua koskemaan kaikkia pakolaisuuden kokemaan joutuvia henkilöitä ja yhteisöjä.

Lähteet

[BBC \(2022\) "Ukraine conflict: Nigeria condemns treatment of Africans", 28.2.2022,](#)

[Helsingin sanomat \(2022\) "Ukrainasta pakenevat ovat aivan eri asia kuin Lähi-idästä tulevat "elintasosiirtolaiset", sanoo perussuomalaisten Riikka Purra", 2.4.2022.](#)

[Maahanmuuttovirasto \(24.5.2022\) "Tilapäisen suojelun tilastot"](#)

[UNHCR \(25.5.2022\), "Refugees fleeing Ukraine \(since 24 February 2022\)"](#)

[YLE \(2022\) "Ukrainan sota herkisti suomalaiset – keräyksiin lahjoitettu jo yli 53 miljoonaa euroa", 16.4.2022](#)

Tämä sivusto käyttää evästeitä: [Lue lisää.](#)

Hyväksyn!